

CHRONOWSKI NÓRA

kutatóprofesszor (HUN-REN TK JTI)

AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA A TAGÁLLAMI BÍRÓI FÜGGETLENSÉGRŐL: A HANN-INVEST-ÜGY

Az Európai Unió Bírósága (EUB) az utóbbi évek ítélkezési gyakorlatában számos ügyben, sokféle szempontból értelmezte a bírói függetlenséget. Hangsúlyozta annak alapvető fontosságát egyrészt az uniós jog érvényesülése miatt, mivel a tagállami bíró egyben uniós bíró; másrészt az uniós alkotmányos identitással összefüggésben, mint-hogy elválaszthatatlanul kapcsolódik az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 2. cikkében foglalt jogállamiság elvéhez.¹ Az EUB a bírói függetlenséget nemcsak a hatékony bírói jogvédelem, hanem az unión belüli nemzeti igazságszolgáltatási szervek közötti kölcsönös bizalom fenntartása szempontjából is kiemelkedőnek tekinti.²

Ebben a rövid írásban – a Faktum rovat jellegének megfelelően – egy újabb, 2024-es horvát ügyre hívom fel a figyelmet (HANN-Invest), mert releváns lehet azokban a tagállamokban, ahol a bíróságok jogegységesítő tevékenysége hasonló vonásokat mutat. Ehhez bevezetésként néhány – de korántsem az összes³ – bírói függetlenségről szóló eset felidézésével rendszerezem az EUB eddigi jogfejlesztésének irányát.

Az EUB a bírói függetlenséggel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatát elsősorban a következőkre alapozta.

- Az EUSZ 19. cikkére, amely előírja a tagállamok számára, hogy az uniós jog hatálya alá tartozó területeken hatékony bírói jogvédelmet biztosítsanak.
- Az Alapjogi Charta 47. cikkére, amely garantálja a tisztességes eljáráshoz és a hatékony bírói jogvédelemhez való jogot.
- Az EUSZ 2. cikkére, amely a jogállamiságot az EU alapértékei közé sorolja.

Ennek alapján néhány példán keresztül áttekintem a főbb elvi tételeket és előzményeket, majd bemutatom, miként építkezett tovább az EUB a 2024-ben lezárt HANN-Invest-ügyben.

1. A BÍRÓI FÜGGETLENSÉG ELVÉNEK FŐ ELEMEI – AZ ELMÚLT ÉVTIZED JOGFEJLŐDÉSE

Az EUB ítélkezési gyakorlatában a bírói függetlenség több kulcsfontosságú elemét nevesítette.

- Autonomia más hatalmi ágakhoz képest: az EUB hangsúlyozza az igazságszolgáltatásnak a törvényhozó és végrehajtó hatalomtól való autonómiájának fontosságát.
- A közvélemény megítélése (közbizalom): az EUB jelentős tényezőnek tekinti, hogy a polgárok hogyan vélekednek a bírói függetlenségről.

– Kinevezési eljárások: az EUB megvizsgálja tagállami bírák kinevezési eljárásait, hogy azok ne adjanak okot a pártatlansággal kapcsolatos észszerű kétségekre.⁴

– Fegyelmi eljárás: az EUB a bírák fegyelmi eljárásában az alapvető jogi garanciák fontosságát hangsúlyozta.

Az EUB elismerte, hogy a nemzeti igazságszolgáltatási szervezetrendszer kialakítása a tagállamok hatáskörébe tartozik, ugyanakkor megállapította, hogy

- a tagállamoknak e hatáskörük gyakorlása során be kell tartaniuk az uniós jogállamisági normákat;
- az uniós jogot alkalmazó nemzeti bíróságoknak meg kell felelniük a bírói függetlenségre vonatkozó uniós normáknak;⁵
- a tagállamok az EU-hoz való csatlakozás után nem csökkenthetik az igazságszolgáltatás függetlenségére vonatkozó normáikat (a visszalépés tilalmának elve).⁶

A nemzeti igazságszolgáltatási rendszerekre vonatkozó uniós jogból eredő kötelezettségek kibontásával az EUB a nemzeti hatáskörök és az uniós normák közötti egyensúly megteremtésére törekedett.

2. NÉHÁNY MÉRFÖLDKÖNEK SZÁMÍTÓ ESET

Az Európai Unió Bíróságának a tagállami bírói függetlenségről több, precedensértékű ítélete született az utóbbi évtizedben. Ezek közül itt csupán négy döntés elvi tételeit idézem fel címszavakban, az összehasonlító hatóság érdekében.

2.1. ASSOCIAÇÃO SINDICAL DOS JUÍZES PORTUGUESES (C-64/16)⁷

Ez a 2018-as ügy úttörő jelentőségű volt az EUB bírói függetlenséggel kapcsolatos doktrínájának megalapozása terén. A Bíróság a következőket mondta ki:

- az EUSZ 19. cikkének (1) bekezdése előírja a tagállamok számára annak garantálását, hogy bíróságai megfelelnek az igazságszolgáltatás függetlenségére vonatkozó uniós normáknak;
- a bírói függetlenség alapvető fontosságú az uniós jogrendszer megfelelő működéséhez, beleértve az előzetes döntéshozatali eljárást is;
- a bírói függetlenség elve az EUSZ 19. cikkének (1) bekezdésében foglaltakból következik.

2.2. LM-ÜGY (C-216/18 PPU)⁸

Ez az ítélet a bírói függetlenség rendszerszintű hiányosságainak az európai elfogatóparancsok (EEP) végrehajtására gyakorolt hatásával foglalkozott. Az EUB

- kétlépcsős tesztet állapított meg annak értékelésére, hogy az igazságszolgáltatás függetlenségével kapcsolatos aggályok esetén végrehajtják-e az EEP-t, valamint
- hangsúlyozta a tagállamok igazságszolgáltatási szervei közötti kölcsönös bizalom fontosságát.

2.3. BIZOTTSÁG KONTRA LENGYELORSZÁG-ÜGYEK⁹

Ezek az ítéletek a lengyelországi igazságügyi reformok különböző aspektusaival foglalkoztak.

Nyugdíjazások a Legfelsőbb Bíróságon (C-619/18):¹⁰

- Az EUB első alkalommal nyilvánított nemzeti rendelkezést az EUSZ 19. cikkkel összeegyeztethetetlennek.
 - Az EUB megállapította, hogy a Legfelsőbb Bíróság bírái nyugdíjkorhatárának csökkentése és a mandátumok meghosszabbítására vonatkozó mérlegelési jogkör megadása sérti a bírói függetlenséget.¹¹
- Rendes bíróságok (C-192/18):¹²

- Az EUB úgy ítélte meg, hogy a bírák és ügyészek nyugdíjkorhatárának nemek szerint eltérő korhatárral történő csökkentése ellentétes az uniós joggal.¹³

2.4. REPUBBLIKA-ÜGY (C-896/19)¹⁴

A máltai bírói kinevezésekkel kapcsolatos 2021-es ügy azért jelentős, mert

- az EUB a jogállamiság tekintetében megfogalmazta a visszalépés tilalmának elvét, továbbá
- kijelentette, hogy a tagállamok nem módosíthatják a jogszabályokat a jogállami értékek védelmének csökkentése érdekében.

Ezek az ítéletek mind az uniós jogrend, mind a tagállami jog szempontjából normatív mércét jelentenek. Érdekes a fentiek közül két ügyet alaposabban is összevetni, mégpedig az Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16) ügyben és a Bizottság kontra Lengyelország (C-619/18) ügyben hozott döntéseket, szemlélítve az árnyalatokat a kontextus, a jogkövetkezmények, a bírói függetlenséggel kapcsolatos aggályok jellege, valamint a döntések joghatása tekintetében.

Összefoglalva, bár mindkét ügy hangsúlyozza a bírói függetlenség fontosságát az uniós jogi kereteken belül, jelentősen különböznek egymástól a kontextusuk, a

	<i>Associação Sindical dos Juízes Portugueses</i>	<i>Bizottság kontra Lengyelország</i>
Kontextus	Ez az ügy a portugáliai megszorító intézkedésekből ered, konkrétan a bírák fizetésének ideiglenes csökkentéséből, amely a széles körű pénzügyi stabilizációs program része volt. A középpontban az állt, hogy az ilyen fizetéscsökkentések aláássák-e a bírói függetlenséget.	Ez az ügy a lengyelországi rendszerszintű reformokra adott válaszreakció része volt, amelyről úgy vélték, hogy veszélyezteti az igazságszolgáltatás függetlenségét. Olyan jogszabályi változásokról volt szó, amelyek csökkentették a bírák nyugdíjkorhatárát, és a kormánynak mérlegelési jogkört biztosítottak a bírák hivatali idejét illetően, ami aggodalmat keltett az igazságszolgáltatás feletti politikai befolyással kapcsolatban.
Jogi megállapítások és következmények	Az EUB úgy ítélte meg, hogy az ideiglenes fizetéscsökkentések nem sértették az igazságszolgáltatás függetlenségét, mivel azok az összes közalkalmazottat érintő általános költségvetési intézkedések részét képezték, és nem kifejezetten a bírákat célozták. A Bíróság hangsúlyozta, hogy bár a bírói függetlenség alapvető fontosságú, gazdasági válság idején az arányossági szempontok is figyelembe vehetők.	Az EUB megállapította, hogy a lengyelországi reformok közvetlenül aláássák a bírói függetlenséget, mivel olyan rendszert hoztak létre, amelyben a bírákat a kormány diszkrecionális intézkedései alapján el lehet távolítani vagy nyomás alá lehet helyezni. A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy ez a rendszer megalapozott kétségeket ébresztett a bírák pártatlanságával kapcsolatban, és sértette az uniós jogot, különösen az EUSZ 19. cikkének (1) bekezdését.
A bírói függetlenséggel kapcsolatos aggályok jellege	A fenntartás elsősorban a pénzügyi függetlenségre vonatkozott, vagyis arra, hogy a fizetéscsökkentés nem csorbíthatja-e a bírák autonómiáját. Az EUB ítélete azt jelezte, hogy nem minden pénzügyi megszorítás veszélyezteti szükségszerűen a bírói függetlenséget, ha azokat egységesen alkalmazzák a közszférában.	Ez az ügy a bírói függetlenséget fenyegető strukturális veszélyekkel foglalkozott, arra összpontosítva, hogy a jogszabályi változások hogyan teszik lehetővé a kormányzat ellenőrzését a bírói kinevezések és eltávolítások felett. Az EUB hangsúlyozta, hogy az ilyen strukturális változások alapvető veszélyt jelentenek a jogállamiságra és az igazságszolgáltatás hatékonyságára az EU-n belül.
Joghatás (hatáskör-értelmezés)	A Bíróság megerősítette hatáskörét a bírói függetlenséget érintő nemzeti intézkedések értékelésére, de beavatkozását azzal korlátozta, hogy nem minden tagállami jogalkotói intézkedés indokolja az uniós jog szerinti vizsgálatot.	Az EUB erőteljesebb álláspontot képviselt, hangsúlyozva, hogy hatáskörrel rendelkezik az olyan nemzeti jogszabályok értékelésére, amelyek veszélyeztethetik a bírói függetlenséget, függetlenül azok konkrét alkalmazásától vagy a tagállami jogalkotó szándékától.

jogi megállapításai és a nemzeti igazságszolgáltatási rendszerekre gyakorolt hatásuk tekintetében. A portugál bírák ügye a gazdasági megszorítások során hozott pénzügyi intézkedésekre összpontosított, míg a Bizottság kontra Lengyelország-ügy olyan mélyrehatóbb strukturális reformokkal foglalkozott, amelyek a bírói autonómia szerkezetét fenyegették.¹⁵

A bírói függetlenség EUB általi értelmezése messze-messze követelményekkel jár.

- Befolyásolja az olyan kulcsfontosságú uniós jogi mechanizmusok működését, mint például az EUMSZ 267. cikke szerinti előzetes döntéshozatali eljárás.
- Hatással van a tagállamok igazságszolgáltatási szervei közötti kölcsönös bizalom elvére.
- Az Európai Bizottság számára alapot biztosít a tagállamokban a jogállamisággal kapcsolatos aggályok kezelésére.

3. A HANN-INVEST-ÜGY¹⁶

3.1. AZ ÜGY HÁTTERE

Az EUB döntése a HANN-Invest-ügyben (C-554/21) és más kapcsolódó ügyekben (C-622/21 és C-727/21) a horvát bírósági rendszerben alkalmazott eljárások és az uniós jogi keretek összefüggéseit tárja fel, figyelemmel a bírói függetlenségre és a hatékony bírói jogvédelemhez való jogra. Az ítélet a horvát kereskedelmi fellebbviteli bíróság (Visoki trgovački sud) előzetes döntéshozatali kérelme alapján született. A HANN-Invest és a Financijska agencija közötti jogvita a pénzügyi ügynökség által fizetéseképtelenségi eljárás keretében végzett tevékenységekhez kapcsolódó költségek megtérítése tárgyában folyt.

A horvát bírósági rendszerben a rendes bíróságok, szakosított bíróságok és a legfelsőbb bíróság (Vrhovni sud) működnek. A szakosított bíróságok között van a kereskedelmi bíróság és a kereskedelmi fellebbviteli bíróság is.

A horvát bírósági eljárási szabályzat alapján a másodfokú bíróságokon a nyilvántartásba vételt elrendelő bíró szerepe kulcsfontosságú. Ez a bíró *nem tagja az ítélkező testületnek*, de befolyásolhatja a bírósági határozatok nyilvántartásba vételét. A gyakorlatban ez a bíró megtagadhatja a határozat nyilvántartásba vételét, ha nem ért egyet annak tartalmával, és visszautalhatja az ügyet az ítélkező testület elé felülvizsgálatra.

Emellett, a horvát bírósági szervezetről szóló törvény lehetővé teszi, hogy a bíróságok kollégiumi értekezleteket tartsanak. Ezek az *értekezletek jogi álláspontokat* fogadhatnak el, amelyek kötelezőek a bíróság valamennyi bírójára. A kollégiumi értekezletek összehívására akkor kerülhet sor, ha a bírák eltérően értelmezik és alkalmazzák a jogot.

3.2. A TAGÁLLAMI BÍRÓSÁG KÉRDÉSE

Az előterjesztő bíróság a kérdéseivel lényegében arra várt választ, hogy az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy azzal

ellentétes, ha a nemzeti jog olyan belső mechanizmust ír elő egy nemzeti bíróság számára, amely szerint egyrészt a bírósági határozat az érintett ügy lezárása céljából csak akkor küldhető meg a feleknek, ha a nyilvántartásba vételt elrendelő bíró, aki nem tagja az e határozatot elfogadó ítélkező testületnek, jóváhagyja az említett határozat tartalmát, másrészt e nemzeti bíróság kollégiumi értekezlete hatáskörrel rendelkezik arra, hogy olyan „jogi álláspontokat” fogadjon el, amelyek az említett bíróság valamennyi tanácsára vagy bírójára nézve kötelezőek.

3.3. AZ EUB ÉRVELÉSE

Az alábbiakban rekonstruálom a Bíróság értelmezési támpontjait, érvelésének menetét, hivatkozott korábbi ítéleteit (a precedensrendszer alkalmazását), az ítéletből választott idézetekkel szemlélítve.

Hatékony bírói jogvédelem

Az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése értelmében a tagállamok megteremtik azokat a jogorvoslati lehetőségeket, amelyek az uniós jog által szabályozott területeken a jogalanyok hatékony bírói jogvédelemhez való joga tiszteletben tartásának a biztosításához szükségesek. A tagállamok tehát kötelesek olyan jogorvoslati és eljárási rendszert kialakítani, amely lehetővé teszi a hatékony bírósági felülvizsgálatot.¹⁷

Uniós jog által szabályozott területek

Az „EUSZ 19. cikk (1) bekezdése második albekezdésének tárgyi hatályát [illetően], e rendelkezés »az uniós jog által szabályozott területekre« vonatkozik, függetlenül attól a helyzettől, amelyben ezt a jogot a tagállamok az Európai Unió Alapjogi Chartája 51. cikkének (1) bekezdése értelmében végrehajtják”.¹⁸

Bíróság, amely uniós jogot alkalmaz

- Az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése alkalmazandó többek között bármely olyan nemzeti szerv tekintetében, amely bíróságként határozhat az uniós jog értelmezésére vagy alkalmazására vonatkozó, és így az e jog által szabályozott területeket érintő kérdésekről.¹⁹
- Ez a helyzet a kérdést előterjesztő bíróság esetében, amely az uniós jog alkalmazására vagy értelmezésére vonatkozó kérdésekről ténylegesen határozhat. Így az uniós jog értelmében vett „bíróságként” az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése értelmében vett „uniós jog által szabályozott területeken” alkalmazandó [nemzeti] jogorvoslati rendszerbe tartozik, ezért teljesítenie kell a hatékony bírói jogvédelem követelményeit.²⁰

Tagállami igazságszolgáltatás – uniós jog

Bár az EUB megerősíti, hogy a tagállamok igazságszolgáltatásának megszervezése, különösen a nemzeti bíróságok intézménye, összetétele, hatásköre és működése e tagállamok hatáskörébe tartozik, e hatáskör gyakorlása során azok kötelesek betartani az uniós jogból, és különösen az EUSZ 19. cikkéből eredő kötelezettségeket.²¹

Európai alapjogi érvek

E tekintetben a hatékony bírói jogvédelemnek az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdésében hivatkozott elve az uniós jog általános elve, amelyet többek között az EJEE 6. cikkének (1) bekezdése rögzít, amelynek megfelel a Charta 47. cikkének második bekezdése.²²

Jogállam – jogbiztonság

Minden olyan nemzeti intézkedésnek vagy gyakorlatnak, amely az ítélkezési gyakorlat eltéréseinek kiküszöbölésére vagy orvoslására, és így a jogállamiság elvéhez szorosan hozzátartozó jogbiztonság biztosítására irányul, meg kell felelnie az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdéséből eredő követelményeknek.²³

Az EUSZ 2. cikke és a jogállamiság elve

[A] bíróságok függetlenségére vonatkozó követelmény – amely a bírói hivatás velejárója – a hatékony bírói jogvédelemhez való jog és a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog lényegéből következik, és e jogok a jogalanyokat az uniós jog alapján megillető valamennyi jog védelmére, valamint a tagállamoknak az EUSZ 2. cikkében felsorolt közös értékeinek – köztük a jogállamiság értékének – a megőrzésére vonatkozó garanciákként döntő jelentőségűek.²⁴

Konkluzív érv I. – függetlenség

- Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a függetlenség említett követelménye két szempontot foglal magában.
- Az első – külső – szempont azt követeli meg, hogy az érintett fórum teljesen autonóm módon gyakorolja feladatkörét anélkül, hogy bármilyen hierarchikus kapcsolatban lenne, vagy bárkinek alá lenne rendelve, és anélkül, hogy bárhonnán utasításokat kapna, így védett az olyan külső beavatkozással vagy nyomással szemben, amely veszélyeztetheti tagjai határozathozatalának függetlenségét, és határozataikat befolyásolhatja.²⁵

Konkluzív érv II. – pártatlanság

A második – belső – szempont a pártatlanság fogalmával áll összefüggésben, és arra vonatkozik, hogy egyenlő távolságot kell tartani a jogvitában részt vevő felektől, illetve e feleknek a jogvita tárgyához fűződő mindenkor érdekeitől. E szempont megköveteli az objektivitást, valamint azt, hogy a jogvita megoldása során a jogszabály szigorú alkalmazásán kívül semmilyen más érdek ne érvényesüljön.²⁶

Érv I–II. konkretizálása

- A bírák függetlenségének és pártatlanságának garanciái, valamint a törvény által megelőzően létrehozott bírósághoz fordulás garanciái közötti elválaszthatatlan kapcsolatokra tekintettel, az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése szintén „törvény által megelőzően létrehozott” bíróság meglétét követeli meg.

- Ez a kifejezés, amely többek között a jogállamiság elvét tükrözi, nem csupán magának az érintett bíróság létének jogi alapjára vonatkozik, hanem az egyes ügyekben eljáró ítélkező testület összetételére is.²⁷

Konkluzív érv III. – a kontradiktórius eljárás elve

- Harmadszor, [az alapjogi] garanciák között szerepel a kontradiktórius eljárás elve, amely a tisztességes eljáráshoz és a hatékony bírói jogvédelemhez való jog szerves részét képezi.
- Ez az elv magában foglalja többek között azt, hogy a felek valamennyi olyan tényállási és jogi elemet megvitathassák, amely az eljárás kimenete szempontjából meghatározó.²⁸

3.4. AZ EUB KÖVETKEZTETÉSE

Az EUB szerint az uniós jogból fakadó követelmények az ítélkező testületek összetételére vonatkozó, átlátható és a jogalanyok számára ismert szabályok meglétét igénylik, amelyek *kizárják az olyan személyeknek az adott ügyhez kapcsolódó döntéshozatali eljárásba való bármely jogtalan beavatkozását*, akik az ezen ügyben eljáró ítélkező testületen kívül állnak, és akik előtt a *felek nem terjeszthették elő érveiket*.

Az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése előírja: „A tagállamok megteremtik azokat a jogorvoslati lehetőségeket, amelyek az uniós jog által szabályozott területeken a hatékony jogvédelem biztosításához szükségesek.” Ezzel ellentétes a horvát jogban előírt belső mechanizmusok közül

- *a nyilvántartásba vételt elrendelő bíró beavatkozása*, amelynek következtében a bírósági határozat csak akkor küldhető ki a feleknek, ha a nyilvántartásba vételt elrendelő bíró jóváhagyja;
- *a kollégiumi értekezlet beavatkozása*, mivel a „jogi álláspont” kibocsátása az ítélkező testületet a korábban elfogadott határozat módosítására kötelezheti.

Az EUB döntése hangsúlyozza, hogy a bírói függetlenség és a hatékony bírói jogvédelem alapvető elemei az uniós jogrendnek. A horvát bírósági rendszerben alkalmazott gyakorlatok, mint a nyilvántartásba vételt elrendelő bíró beavatkozása és a kollégiumi értekezletek jogi álláspontjai, nem egyeztethetők össze ezekkel a követelményekkel, mivel a feleknek nincs lehetőségük az érdekeik védelmére az eljárásokban.

4. A DÖNTÉS LEHETSÉGES HATÁSA

A HANN-Invest a horvát igazságszolgáltatást illetően az első döntés, de a bírói függetlenség uniós jogi értelmezésében egy sokadik fontos puzzle-darab, amely több szempontból előremutató a Bíróság precedensalapú jogfejlesztése szempontjából.

Egyrészt jelentősége lehet a tagállami jogegységesítési mechanizmusok alakulásában, illetve megítélésében. Az EUB nyilván nem tiltja meg a különféle jogegységesítési mechanizmusok működtetését, de hangsúlyozza, hogy törvényben szabályozottnak kell lenniük,

és nem korlátozhatják a bírák döntési szabadságát, valamint a felek érdekvédelmét.²⁹ Ezt különösen azokban a tagállamokban érdemes szem előtt tartani, amelyekben a horváthoz hasonló jogegységesítési eljárásokat alkalmaznak. Ilyen például a holland „reservisten” rendszer,³⁰ vagy a magyar jogegységi panasz eljárás.

Másrészt, amennyiben a tagállamok bírósági szervezeti reformjai veszélyeztetik a bírói függetlenséget, az EUB döntései irányt mutatnak az uniós jogi keretek betartatása érdekében.³¹ Az EUB döntéseinek hatására a nemzeti bíróságok egyre jobban bízhatnak az előzetes

döntéshozatali eljárásban, biztosítandó az uniós jog egységes alkalmazását, akkor is, ha ez befolyásolja a nemzeti eljárási autonómiát.³²

Összességében az EUB szerepe megnövekedhet a jogegységesítési mechanizmusok fejlesztésében és a nemzeti bíróságok közötti koordinációban a bírói függetlenség és a hatékony jogvédelem garantálása érdekében.³³ Mindez hozzájárulhat a jogi és politikai feszültség csökkentéséhez az uniós jog és a nemzeti jog között, különösen olyan országokban, ahol a jogállamiságot érintő aggályok merülnek fel.³⁴

Jegyzetek

- 1 Blutman László: A jogállamiság követelménye az Európai Unió jogában: felújítás alatt. *Jogtudományi Közlemény* 2021. 6. sz. 261–270. o.; *Detre László*: Összegzés és előremutató: az Európai Unió Bíróságának a C-156/21 számú ügyben hozott ítélete a jogállamiságról és az Európai Unió további alapértékeiről. *Közjogi Szemle* 2023. 2. sz. 92–99. o.
- 2 Rafał Mańko: ECJ case law on judicial independence. A chronological overview. European Parliamentary Research Service, EU 2023. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)753955](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)753955).
- 3 Átfogóan I. pl. Laurent Pech – Dimitry Kochenov: Respect for the Rule of Law in the Case Law of the European Court of Justice: A Casebook Overview of Key Judgments since the Portuguese Judges Case. *SIEPS* 2021. 3. sz. <https://bit.ly/3SpjHkh>.
- 4 Carlos Santaló Goris: C-119/23, Valančius: curtailing Member States' discretion to select candidates for CJEU Judges? *EIPA Blog* 27 November 2024, <https://www.eipa.eu/blog/c-119-23-valancius-curtailing-member-states-discretion-to-select-candidates-for-cjeu-judges/>.
- 5 Mańko: i. m.
- 6 Uo.
- 7 ECLI:EU:C:2018:117.
- 8 Thomas Wahl: Refusal of European Arrest Warrants Due to Fair Trial Infringements. Review of the CJEU's Judgment in „LM” by National Courts in Europe. *EUCRIM* 2020. 4. sz. 321–330. o. <https://doi.org/10.30709/eucrim-2020-026>.
- 9 Sebastiao Božek: Judicial independence in the case law of the CJEU. *Pravna Fakulteta Maribor, Maribor 2022*. https://pf.um.si/site/assets/files/6238/bozek_judicial_independence_in_the_case_law_of_the_cjeu.pdf.
- 10 ECLI:EU:C:2019:531.
- 11 Összehasonlításként, a 2012-es magyar bírói nyugdíjazások ügyében az EUB még csak az életkoron alapuló diszkriminációt ment el, I. ehhez Vincze Attila: Der EuGH als Hüter der ungarischen Verfassung – Anmerkung zum Urteil des EuGH v. 6.11.2012, Rs. C-286/12 (Kommission/Ungarn). *Europarecht* 2013. 3. sz. ECLI:EU:C:2019:924
- 12 ClientEarth Communications: The CJEU issued two landmark judgments on the Polish judicial system. 27 November 2019, <https://www.clientearth.org/projects/access-to-justice-for-a-greener-europe/updates-annual-newsletters/the-cjeu-issued-two-landmark-judgments-on-the-polish-judicial-system/>.
- 13 2021. április 20-i *Republika*-ítélet, C-896/19, EU:C:2021:311.
- 14 Božek: i. m.; Marco Antonio Simonelli: Thickening up judicial independence: the ECJ ruling in Commission v. Poland (C-619/18). *European Law Blog* Jul 08, 2019, <https://doi.org/10.21428/9885764c.53b1ad2e>, <https://www.europeanlawblog.eu/pub/thickening-up-judicial-independence-the-ecj-ruling-in-commission-v-poland-c-619-18/release/1>; Maciej Taborowski: CJEU Opens the Door for the Commission to Reconsider Charges against Poland. *VerfBlog* 2018/3/13, <https://verfassungsblog.de/cjeu-opens-the-door-for-the-commission-to-reconsider-charges-against-poland/>, doi: 10.17176/20180313-203040; Matteo Bonelli – Monica Claes: Judicial Serendipity: How Portuguese Judges Came to the Rescue of the Polish Judiciary: ECJ 27 February 2018, Case C-64/16, Associação Sindical Dos Juizes Portugueses. *European Constitutional Law Review* 2018. 3. sz. 622–643. o. <https://doi.org/10.1017/S1574019618000330>, <https://www.cambridge.org/core/journals/european-constitutional-law-review/article/judicial-serendipity-how-portuguese-judges-came-to-the-rescue-of-the-polish-judiciary/AF6FCB0BD6A8B46183CD56826281DE42>; Til Leichsenring: Poland's Extended Disciplinary System. *VerfBlog* 2023/7/02, <https://verfassungsblog.de/polands-extended-disciplinary-system/>, doi: 10.17176/20230702-111025-0.
- 16 C-554/21., C-622/21. és C-727/21. sz. egyesített ügyek, HANN-Invest, EUB (nagytanács) 2024. július 11. Részletes értékelését I. Alan Uzelac: Editorial – Landmark CJEU Judgment on Internal Judicial Independence C-554/21, C-622/21, and C-727/21 (Hann-Invest et al.). *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union* 2024. 5. sz. 177. o. <https://doi.org/10.9785/gpr-2024-210501>; Nika Bačić Selanec – Davor Petrić: New Frontiers for Article 19(1) TEU: A Comment on Joined Cases C-554/21, C-622/21 and C-727/21 Hann-Invest. *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 2024. 127–154. o.
- 17 HANN-Invest 34. p.; I. még az EUB hivatkozását: 2020. március 26-i Miasto Łowicz és Prokurator Generalny ítélet, C-558/18 és C-563/18, EU:C:2020:234, 32. p.
- 18 HANN-Invest 35. p.; I. még az EUB hivatkozását: 2018. február 27-i Associação Sindical dos Juizes Portugueses-ítélet, C-64/16, EU:C:2018:117, 29. p.
- 19 HANN-Invest 36. p.; hivatkozással a 2020. március 26-i Miasto Łowicz és Prokurator Generalny-ítéletre, C-558/18 és C-563/18, EU:C:2020:234, 34. p.
- 20 HANN-Invest 37. p.; I. analógia útján, 2020. március 26-i Miasto Łowicz és Prokurator Generalny-ítélet, C-558/18 és C-563/18, EU:C:2020:234, 35. p.
- 21 HANN-Invest 44. p.; precedensként I. ebben az értelemben: 2023. június 5-i Bizottság kontra Lengyelország [A bírák függetlensége és magánélete] ítélet, C-204/21, EU:C:2023:442, 63. p.
- 22 HANN-Invest 45. p.; I. ebben az értelemben 2021. december 21-i Euro Box Promotion és társai-ítélet, C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 és C-840/19, EU:C:2021:1034, 219. p.
- 23 HANN-Invest 48. p.
- 24 HANN-Invest 49. p.; 2021. július 15-i Bizottság kontra Lengyelország [Fegyelmi felelősségi rendszer] ítélet, C-791/19, EU:C:2021:596, 58. p.
- 25 HANN-Invest 50. p.; 2019. november 19-i A. K. és társai [A legfelsőbb bíróság fegyelmi tanácsának függetlensége] ítélet, C-585/18, C-624/18 és C-625/18, EU:C:2019:982, 121. p.
- 26 HANN-Invest 51. p.; I. ebben az értelemben: 2019. november 19-i A. K. és társai [A legfelsőbb bíróság fegyelmi tanácsának függetlensége] ítélet, C-585/18, C-624/18 és C-625/18, EU:C:2019:982, 122. p.
- 27 HANN-Invest 55. p.; hivatkozással a következőkre: 2023. december 21-i Krajowa Rada Sądownictwa [A bírói tisztség további betöltése] ítélet, C-718/21, EU:C:2023:1015, 59. p., valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2020. március 26-i Simpson kontra Tanács és HG kontra Bizottság (felülvizsgálat) ítélet, C-542/18 RX-II és C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 73. p.
- 28 HANN-Invest 58. p., hivatkozással a következőkre: 2009. december 17-i M kontra EMEA (felülvizsgálat) ítélet, C-197/09 RX-II, EU:C:2009:804, 59. p.; 2019. október 16-i Glencore Agriculture Hungary ítélet, C-189/18, EU:C:2019:861, 61. p.; 2021. április 29-i Bank BPH ítélet, C-19/20, EU:C:2021:341, 92. p.; 2022. február 10-i Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld [Elévülési idő] ítélet, C-219/20, EU:C:2022:89, 46. p.; 2009. december 2-i Bizottság kontra Írország és társai ítélet, C-89/08 P, EU:C:2009:742, 56. p.; 2009. december 17-i M kontra EMEA (felülvizsgálat) ítélet, C-197/09 RX-II, EU:C:2009:804, 41. p.
- 29 Alessandro Schmidt: When the threat comes from home: the Grand Chamber's review of the Croatian judicial uniformity mechanism under Article 19(1) TEU in Hann-Invest. *Quaderni AISDUE – Rivista quadrimestrale* 2024. 3. sz. <https://www.aisdue.eu/wp-content/uploads/2024/11/Schmidt-BlogDUE.pdf>.
- 30 Marc de Werd: Uninvited oversight: judges watching judges – the ECJ Hann-Invest case. *ACLPA Blog* University of Amsterdam 16 July 2024. <https://aclpa.uva.nl/en/content/news/2024/07/blog-marc-de-werd.html>.
- 31 Paweł Filippek: Drifting Case-law on Judicial Independence: A Double Standard as to What Is a 'Court' Under EU Law? (CJEU Ruling in C-132/20 Getin Noble Bank). *VerfBlog*,

2022/5/13, <https://verfassungsblog.de/drifting-case-law-on-judicial-independence/>, doi: 10.17176/20220513-182117-0.

- 32** Jan Zgliniski: The New Judicial Federalism: The Evolving Relationship between EU and Member State Courts. *European Law Open*

2023. 2. sz. 359–360. o. <https://doi.org/10.1017/elo.2023.27>.

- 33** Rafael Bustos Gisbert: Judicial Independence in European Constitutional Law. *European Constitutional Law Review* 2022. 4. sz. 591–620. o. <https://doi.org/10.1017/S1574019622000347>.

- 34** Tobias Nowak – Monika Glavina: National Courts as Regulatory Agencies and the Application of EU Law. *Journal of European Integration* 2020. 6. sz. 739–753. o. doi:10.1080/07036337.2020.1813734.